

SVETLOST SEVERA

Dženifer Doneli

Prevela
Ksenija Vlatković

 Laguna

Naslov originala

Jennifer Donnelly
A NORTHERN LIGHT

Copyright © 2003 by Jennifer Donnelly
Translation Copyright © 2007 za srpsko izdanje, LAGUNA

Posvećeno Megan,
koja je pobegla iz začarane šume

*I mada mnoge reči mudraca
Pozivaju na pokoravanje, ja se neću pokoriti
Već ću duhom nepomirljivim
Neumorno prkositi zvezdama*

Adelaida Krapši
Jezero Saranak, 1913.

PRVO POGLAVLJE

Kad leto stigne u Severne šume, vreme uspori. Ima dana i kad potpuno stane. Nebo, veći deo godine sivo i tmurno, pretvori se tad u plavi okean, tako neizmeran i bistar da prosto moraš prekinuti posao koji radiš – možda kačenje mokrih čaršava na konopac ili čišćenje bušela kukuruza na stražnjem stepeništu – da bi se zagledao u njega. Brujanje zrikavaca u brezama mami te da izađeš na sunce i staneš ispod krošnje, dok vrućina umiruje kretanje vazduha, teškog i sladunjavog od miomirsa balzaminki.

Dok stojim na tremu *Glenmora*, najotmenijeg hotela na čitavom Velikom losovom jezeru, kažem sebi da je današnji dan – utorak, 12. jul 1906 – upravo jedan takav dan. Vreme je stalo, a lepota i spokoj ovog savršenog popodneva zauvek će trajati. Gosti čak iz Njujorka u letnjim belim pantalonama večno će igrati kriket na travnjaku. Stara gđa Elis sedeće na tremu do kraja vremena i udarati štapom po ogradi da joj donesu još limunade. Deca lekara i advokata iz Jutike, Rouma i Sirakjusa, uvek će trčati po šumama smejući se i podvriskujući, razulareni od previše pojedenog sladoleda.

Verujem u takve stvari. Svim srcem. Zato što umem dobro da lažem sebe.

Sve dok Ada Baučard ne izađe na vrata i ne uvuče ruku u moju. A gđa Morison, upravnikova supruga, ne prođe kraj nas i ne zastane na vrhu stepenica. U svakoj drugoj prilici uši bi nam bridele od njenih prekora što stojimo besposlene; a sad izgleda

da nas ne primećuje. Ruke su joj prekrštene preko grudi. Oči, sive i zabrinute, prikovane su za dok. I za parobrod privezan uz njega.

„To je *Zilfa*, je l' da, Meti?“, šapuće Ada. „Pretraživali su jezero, je l' da?“

Stežem joj ruku. „Ne verujem. Mislim da su samo pregledali obalu. Kuvarica kaže da se taj par verovatno negde izgubio. Nisu mogli da nađu put po mraku, pa su noć proveli pod nekim borom, i to je sve.“

„Plašim se, Meti. A ti?“

Ništa ne odgovaram. Uplašena nisam, zaista ne, mada ne mogu da objasnim šta osećam. Reči me ponekad iznevere. Pročitala sam skoro svaku reč u *Vebsterovom opštem rečniku engleskog jezika*, ali i dalje se mučim da pronađem pravu kad mi je potrebna.

Ovog časa mi je potrebna reč koja opisuje osećanje koje ti se javi – ono ledeno, nezdravo osećanje duboko iznutra – kad znaš da se i protiv tvoje volje događa nešto što će te promeniti, a nema načina da to sprečiš. I kad po prvi put znaš, prvi prvcijati put, da će odsad postojati *pre* i *posle*, ono što je nekad *bilo* i što *će biti*. I da više nikad nećeš biti ona ista osoba od pre.

Pretpostavljam da je Eva imala taj osećaj kad je zagrizla jabuku. Ili Hamlet kad je video duh svoga oca. Ili Isus, kao dečak, pošto mu je neko rekao da sedne i saopštio mu da njegov otac, naposljetku, uopšte nije stolar.

Postoji li reč za to osećanje? Za mešavinu spoznaje, straha i gubitka? *Propлашеност*? *Strahosaznabitak*? *Gubljernaženost*?

Dok stojim na tom tremu sa tim besprekornim nebom iznad glave, a pčele lenjo zuje oko ruža i pesma kardinala u borovima čuje se tako jasno i slatko, kažem sebi da je Ada jedna mala nervozna kvočka, koja brine i kad nema povoda. Ništa se loše ne može dogoditi u *Glenmoru*, ne po danu kao što je ovaj.

A onda ugledam Kuvaricu kako trči sa doka, bleđa i bez daha, držeći skute u rukama, i tad znam da sam pogrešila.

„Meti, otvori salon!“, viče, ne obazirući se na goste. „Požuri, devojko!“

Jedva je čujem. Očima pratim g. Kreba, strojovođu *Zilfe*. On se penje stazicom i nosi mladu ženu u naručju. Glava joj visi poput slomljenog cveta. Voda joj se cedi sa suknje.

„Oh, Meti, pogledaj je. Oh, zaboga, Meti, gledaj“, kaže Ada, rukama uvrćući kećelju.

„Ššš, Ada. Samo se ukvasila, to je sve. Izgubili su se na jezeru i... i brod se prevrnuo pa su otplivali do obale i ona... mora da se onesvestila.“

„Oh, blagi bože“, kaže gđa Morison, i podiže ruke da prekrije usta.

„Meti! Ada! Zašto samo stojite kao dve budale?“, hropće Kuvarica dok se njeno gojazno telo penja uz stepenice. „Meti, otvori pomoćnu sobicu. Onu iza salona. Navuci zastore i prostri jedan stari čaršav preko kreveta. Ada, idi da skuvaš lonac kafe i da napraviš sendviče. U lednjaku imaš šunku i malo pile-tine. Mrdnite se!“

U salonu se deca igraju žmurke. Izjurujem ih napolje i otključavam vrata male spavaonice koju koriste vozači poštanskih kola i kapetani lađa kad je vreme previše loše za putovanje. Uviđam da sam zaboravila čaršav i hitam natrag po njega do ormana za posteljinu. Vraćam se i rasprostirem ga uz prask preko golog kreveta u času kad g. Kreb ulazi u sobu. Donela sam i jastuk i težak jorgan. Mora da se smrzla do kostiju, pošto je noć provela napolju u mokroj odeći.

Gospodin Kreb je polaže na krevet. Kuvarica joj ispravlja noge i namešta jastuk ispod glave. Ulaze Morisonovi. Odmah za njima ulazi i g. Speri, vlasnik *Glenmora*. Zagleda se u nju, prebledi, i ponovo izađe iz sobe.

„Doneću flašu tople vode i malo čaja i... i rakiju“, kažem, gledajući prvo Kuvaricu, pa u gđu Morison, a onda u sliku na zidu. Gledam šta stignem samo da ne bih gledala u devojku. „Da pođem po to? Da donesem rakiju?“

„Ćuti, Meti. Prekasno je za to“, kaže Kuvarica.

Primoravam sebe da je pogledam. Oči su joj tupe i prazne. Koža joj je poprimila žutu boju vina od muskata. Na čelu ima duboku zaseklinu i usta su joj modra. Juče je sama sedela na tremu i gužvala porub na suknji. Donela sam joj čašu limunade, zato što je napolju bilo vruće a ona delovala iscrpljeno. Nisam joj naplatila piće. Učinilo mi se da nema mnogo novca.

Iza mojih leđa Kuvarica počinje da ispituje g. Kreba. „Šta je sa čovekom koji je bio sa njom? Karlom Grejmom?“

„Od njega ni traga“, odgovara. „Barem ne još. Čamac smo našli. Zaista se prevrnuo. U Južnom zalivu.“

„Moram stupiti u vezu s porodicom“, kaže gđa Morison. „Oni su u Olbaniju.“

„Ne, samo je mladić, Grejm, odatle“, kaže Kuvarica. „Devojka je živela u Južnom Otselicu. Proverila sam u knjizi gostiju.“

Gđa Morison klima glavom. „Pozvaću telefonistkinju. Da vidim može li da me spoji s nekom prodavnicom odatle, ili nekim hotelom. Ili sa nekim ko bi porodici mogao preneti poruku. Šta da im kažem za boga miloga? Oh, bože! Oh, jadna, jadna njena mati!“ Ona pritiska maramicu na oči i žurno izlazi iz sobe.

„Neće pasti mrak a gđa Morison će morati da obavi još jedan takav telefonski poziv“, kaže Kuvarica. „Ako mene neko pita, ljudi koji ne umeju da plivaju nemaju šta da traže na jezeru.“

„Taj momak je bio previše samouveren“, kaže g. Morison. „Kad sam ga pitao ume li da upravlja skifom, rekao je da ume. Samo je jedan prokleti gradski tupan u stanju da prevrne čamac po tako mirnom danu...“ Kaže još nešto, ali ga više ne slušam. Imam osećaj kao da mi čelični prstenovi stežu grudi. Zatvaram oči i trudim se da udahnem duboko, ali tako mi samo bude još gore. Kad zatvorim oči vidim svežanj pisama uvezanih svetloplavom vrpcom. Svežanj koji se nalazi na tavanu, ispod mog dušeka. Svežanj koji sam obećala da ću spaliti. Mogu da pročitam adresu na prvom pismu: *Čester Džilet, 17^{1/2} Glavna ulica, Kortland, Njujork.*

Kuvarica me zabrinuto odvlači od tela. „Meti, navuci zastore kao što sam ti rekla“, kaže mi. Zatim prekršta Grejs Braun ruke preko grudi i zatvara joj oči. „U kuhinji ima kafe. I sendviča“, govori muškarcima. „Hoćete li nešto da pojedete?“

„Ponećemo malo kad krenemo, gđo Henesi, ako nemate ništa protiv“, odgovara g. Morison. „Ponovo idemo na jezero. Čim Speri dobije šerifa na telefon. Zvaće Martinsove, takođe. Da im kaže da otvore četvore oči. I Higbijev i ostale kampove. Za slučaj da je Grejm uspeo da se domogne obale i izgubio se negde u šumi.“

„On se ne zove Karl Grejm, već Čester. Čester Džilet.“ Reči mi izleteše iz usta pre no što sam uspela da ih zaustavim.

„Otkud znaš, Meti?“, pita me Kuvarica. Svi sad pilje u mene – Kuvarica, g. Morison i g. Kreb.

„Ja... čula sam da ga ona tako zove, valjda“, mucam, najedared preplašena.

Kuvarica zaškilji u mene. „Da ti nisi nešto videla, Meti? Da li znaš nešto što hoćeš da nam kažeš?“

Da li sam nešto videla? I previše toga. Da li nešto znam? Samo to da znanje ima đavolski visoku cenu. Gđica Vilkoš, moja nastavnica, naučila me je mnogo čemu. Ali zašto me to nikad nije naučila tome?

DRUGO POGLAVLJE

Na • pra • sit

Moja najmlađa sestra, Bet, koja ima pet godina, sigurno će kad poraste postati drvoseča na reci – stajaće na brani i dovikivaće se s radnicima koji rade nizvodno, da ih upozori kako stižu balvani. Ima ona pluća za to.

Bilo je prolećno jutro. Kraj marta. Pre nepuna četiri meseca, mada se čini da je prošlo mnogo više. Već smo kasnile u školu, mada je pre polaska trebalo završiti još mnogo kućnih poslova, ali Bet nije marila za to. Samo je sedela za stolom, ne primećujući kašu koji sam spremila, i dernjala se poput oper-ske pevačice iz Jutike, koja nastupa u nekom od hotela. Samo što nijedna operska pevačica nikad ne bi zapevala *Pojuri, Hari*. Barem ne da ja znam.

*Nek pojure Hari, i Tom, Dik i Džo,
I momci, kad krenete po vodu ponesite i vedro.
Dok se budu prskali vodom kuvar će ih pozvati na jelo
I da vidite kako žure da im neko ne smaže jelo celo...*

„Bet, ućuti sad i pojedi kašu“, izgrdih je dok sam joj uplitala kosu u pletenicu. Naravno, nije me poslušala, zato što pesmu nije pevala ni meni niti ikome od nas. Pevala je stolici za ljujanje što je nepomično stajala pored šporeta na drva i izandaloj košari za ribu obešenoj kraj vrata ostave. Pevala je da popuni

sve prazne ćoškovice u našoj kući, da otera tišinu. Uglavnom mi ujutru nije smetala buka koju pravi, ali tog jutra sam morala da razgovaram s ocem, morala sam da razgovaram sa njim o nečemu veoma važnom, i bila sam napeta kao struna. Želela sam barem jedno mirno jutro. Želela sam da kad otac uđe u kuću zatekne svaku stvar na svom mestu i da svi budu pristojni, kako bi i on bio smiren i dobro prihvatio ono što sam nameravala da mu kažem.

*Šećerni sirup i zemičke bajate kao kamen tvrđi
U starom loncu od kalaja ključa čaj što na tvoje čarape
smrdi
Prokišo pasulj i kaša gusta kao lepak
A kad sve to u usta ubacimo, mi u šumu idemo...*

Kuhinjska vrata se naglo otvoriše i Lu, stara jedanaest godina, prođe iza stola s kofom mleka. Zaboravila je da skinе čizme i za sobom je po podu ostavljala tragove gnojiva.

„I nameštamo pantalone i vezujemo cipele.“

„Bet, molim te!“, rekoх, vezujući joj pletenicu vrpcom. „Lu, tvoje čizme! Pazi na čizme!“

„I oštrimo sekire, jer naš je soj teško pobediti ...“

„Šta? Jedva te čujem, Meti“, reče Lu. „Tako ti boga, hoćeš li umuknuti?“, viknu ona i odalami Bet rukom preko usta.

Bet vrisnu, korpcnu se i baci se unazad na stolicu. Stolica se prevrnu i obori kofu koju je Lu donela. I mleko i Bet prosuše se po podu. Potom je Bet počela da zavija, Lu da viče, a ja sam poželela da je mama tu. Kao što poželim svakog dana. Barem po sto puta.

Dok je mama bila živa, mogla je da pripremi doručak za sedmoro, presliša nas lekcije, zakrpi očeve pantalone, pripremi kofe za večernju mužu, stavi mleko da se siri i razvije koru za pitu. Sve to u isto vreme, a da pri tome ni jedan jedini put ne

podigne glas. A ja sam srećna ako mi kaša ne zagori i ako uspem da sprečim Lu i Bet da se ne poubijaju.

Abi, od četrnaest, uđe noseći četiri mrka jajeta u posuvračenoj kecelji. Pažljivo ih je spustila u činiju u kredencu, a zatim se zainteresovala za scenu pred sobom. „Ocu su ostale još samo svinje. Uskoro će doći“, reče.

„Otac će da ti oplavi dupe, Bet“, reče Lu.

„Oplaviće tvoje, zato što si rekla *dupe*“, odgovori Bet, ne prestajući da šmrca.

„Sad si i ti rekla. Posle ovog će te dvostruko naplaviti.“

Bet obori njušku. A onda ponovo zacvile.

„Dosta je bilo. Obe!“, povikah, užasnuvši se od same pomisli kako otac skida kaiš i kako ih njime udara po nogama. „Nikoga otac neće oplaviti. Idite po Garu.“

Bet i Lu otrčaše do šporeta i izvukoše sirotog Garu iza njega. Očev stari lovački pas je hrom i slep. I ne može da zadrži mokraću. Teča Vernon kaže da bi otac trebalo da ga odvede iza šupe i ustrelji ga. Otac kaže da bi radije ustrelio teču Vernona.

Lu dovuče Garu do barice. Namirisao je mleko, iako nije mogao da ga vidi, pa je počeo halapljivo da lapće. Prošla je čitava večnost otkad je poslednji put okusio mleko. Baš kao i mi. Krave su preko zime presušile. Međutim, jedna je ponovo počela da ga daje, tako da smo prvi put posle nekoliko meseci ponovo imali nešto malo mleka. Uskoro je trebalo da ga bude mnogo više. Do kraja maja staja će biti puna teladi i otac će svakog jutra rano odlaziti da hotelima i letovalištima isporuči mleko, pavlaku i puter. Ali tog jutra je ta jedna kofa bila sve mleko što smo imali posle dužeg vremena, i otac je bez sumnje očekivao da vidi bar malo u svojoj kaši.

Gara počisti uglavnom sve prosuto mleko. Ono malo što je propustio Abi je obrisala krpom. Bet je izgledala malčice pokislo a linoleum ispod njene stolice čistije neko u čitavoj kuhinji, ali sam se prosto nadala da to otac neće primetiti. U kofi je ostalo još prst ili dva mleka. Dodala sam malo vode u njega i presula ga

u krčag koji sam stavila pored očeve činije. Sigurno će očekivati fin beli sos za večeru, ili možda šnenokle, pošto nam je kokoška snela četiri jajeta, ali o tome ću misliti kasnije.

„Otac će primetiti, Meti“, reče Lu.

„Kako? Da neće možda Gara da mu kaže?“

„Kad god Gara lizne mleko prdež mu jezivo smrdi.“

„Lu, to što hodaš i oblačiš se kao dečko ne znači da tako možeš i da govoriš. Mami se ne bi dopalo“, rekoh joj.

„Pa, pošto mame više nema, ima da govorim kako mi se 'oće.“

Abi, koja je ispirala krpu nad sudoperom, okrete se prema nama. „Umukni, Lu!“, viknu ona, od čega se sve lecnusmo, jer Abi nikad ne viče. Nije zaplakala čak ni na maminoj sahrani, mada sam je nekoliko dana kasnije zatekla kako u očevoj spavaćoj sobi steže njen metalni portret, tako snažno da su joj ivice isekle ruke. Naša je Abi kao neka cvetna haljina upravo oprana i izvrnuta naopačke da se suši, pa su joj prave boje sakrivene. Naša Lu je sve suprotno od toga.

Dok su njih dve nastavile da se peckaju, čule smo korake ispred kuhinje. Čarkanje prestade. Pomislimo da dolazi otac. Ali kad smo čule kucanje i struganje nogu znale smo da je to samo Tomi Habard, dečko iz komšiluka, koji je ponovo bio gladan.

„Je l' se češeš, Tome?“, pozvah ga.

„Ne, Met.“

„Onda dođi da doručuješ. Prvo operi ruke.“

Prošli put kad sam ga pozvala da jede sa nama, preneo nam je vaške. Tomi ima šestoro braće i sestara. Oni žive na Unkas Roudu, isto kao i mi, samo malo dalje od puta, u jednoj trošnoj drvenoj kolibi. Njihova zemlja s jedne strane odvaja naše imanje od Lumisovog, od puta se usecajući između nas. Oni nemaju tatu ili, u zavisnosti od toga s kim razgovarate, imaju mnogo tata. Tomijeva majka, Emi, trudi se koliko može tako što čisti sobe po hotelima i prodaje turistima sličice koje naslika, ali to

nije dovoljno. Njena su deca uvek gladna. Kuća joj je hladna. Nema novca da plati porez.

Tomi uđe u kuhinju. Za ruku je vodio jednu od sestara. Odmerih pogledom i jedno i drugo. Otac još nije doručkovao, a u šerpi nije ostalo mnogo kaše. „Samo sam došao zbog Dženi“, reče on brzo. „Ja inače nisam gladan.“

Dženi je preko tanušne pamučne haljinice nosila mušku vunenu košulju. Krajevi košulje vukli su se po podu. Haljinica joj je jedva dosezala do ispod kolena. Tomi preko majice nije ništa ni nosio.

„U redu je, Tome. Ima dovoljno“, rekoše.

„Neka uzme moju. Život mi se smučio od ovog prokletog blatišta“, reče Lu, odgurnuvši činiiju preko stola. Njena je ljubaznost često stizala zaobilaznim putem.

„Nadam se da će te otac čuti“, reče Abi. „Pričaš kao kočijaš.“

Lu isplazi jezik, pokazujući doručak na njemu. Izgledalo je kao da će je Abi ošamariti. Srećom, između njih je stajao sto.

Svima nam je bilo muka od kačamaka. Uključujući i mene. Već nedeljama ga jedemo sa šećerom od javora i za doručak i za večeru. A za ručak, palačinke od heljde sa dinstanim jabukama, preostale od jeseni. Ili čorbu od graška skuvanu sa starom butnom koskom, koja je već ubelela od kuvanja. Prijalo bi nam da pojedemo malo gulaša od usoljene govedine ili piletine i zemičke, ali uglavnom smo pojeli sve zalihe koje smo u septembru ostavili u podrumu. Poslednje ostatke srnetine pojeli smo još u januaru. Šunku i slaninu, takođe. I mada smo ostavili dve kace sveže svinjetine, jedna se pokvarila. Za to sam ja bila kriva. Otac je rekao da nisam stavila dovoljno soli u salamuru. Još u jesen smo zaklali jednog od naših petlova, a nakon toga i četiri kokoške. Ostalo nam je još samo deset komada peradi, i otac nije hteo da ih dira zato što su već počele da nam snose poneko jaje, a snosiće ih još više – a biće i pilića – kad dođe leto.

Dok je mama bila živa, nije bilo tako. Njoj je nekako polazilo za rukom da čitave zime kuva ukusna jela, a da nam i pored

toga na proleće preostane još mesa u podrumu. Ja nisam ni blizu tako sposobna kao što je bila moja majka, a ako nekad i pokušam da zaboravim na to, tu je Lu da me podseti. Ili otac. Nije da mi on govori svašta kao Lu, ali kad sedne za sto po izrazu na njegovom licu jasno se vidi da nije presrećan što iz dana u dan jede kašu.

Dženi Habard, međutim, to ni najmanje nije smetalo. Strpljivo je čekala, širom otvorenih ozbiljnih očiju, da pospem javorovim šećerom ostatke Luinog doručka i dodam joj činiiju. Tomu sam sipala malo iz šerpe. Koliko god sam mogla da odvadim a da i dalje ostane dovoljno za oca.

Abi otpi gutljaj čaja, a zatim me pogleda preko šolje. „Jesi li razgovarala s ocem?“

Odmahnuh glavom. Stajala sam iza Lu i pokušavala da joj razmrsim lokne. Kosa joj je bila prekratka za pletenice; tek što je stigla do brade. Odsekla ju je posle Božića, maminim krojačkim makazama. Odmah nakon što je naš brat Loton otišao.

„Hoćeš li?“, upita me.

„O čemu treba da razgovara?“, upita Bet.

„Nije važno. Završi s doručkom“, rekoše joj.

„O čemu, Met? O čemu da razgovaraš?“

„Bet, da je Meti htela da ti kaže, već bi ti rekla“, reče joj Lu.

„Ni ti ne znaš.“

„E, znam.“

„Meti, zašto si rekla Lu, a meni neš da kažeš?“, zacvile Bet.

„Zato što ti nikad n'umeš da čutiš“, reče Lu.

Time započe nova runda prepirke. Meni živci samo što nisu pukli. „Ne kaže se *n'umeš*, Lu, već *ne umeš*“, rekoše. „A ti, Bet, prestani da cviliš.“

„Met, da li si već izabrala reč dana?“, upita me Abi. Abi, naš mirotvorac. Nežna i blaga. Od svih nas najsljednija našoj majci.

„Oh, Meti! Mogu li ja da je izaberem? Mogu li?“, počeo Bet da moljaka. Zatim skoči sa stolice i odjuri u gostinsku sobu. Tamo sam čuvala moj dragoceni rečnik, na sigurnom, zajedno

sa knjigama pozajmljenim od Čarlija Eklera i gđice Vilkoeks, i majčinim Viverlijevim izdanjima *Najomiljenijih američkih klasika* i nekoliko prastarih primeraka *Pitersonovog žurnala*, koji nam je dala moja tetka Džosi zato što je u „Izdavačkom uglu“ pisalo da je to „jedan od nekoliko časopisa podesnih za porođice sa ženskom decom“.

„Bet, ti ga donesi, ali pusti Lu da izabere reč“, povikah za njom.

„Neću ništa d'imam s tom detinjastom igrom“, progundā Lu.

„*Da imam*, Lu. *Da imam*“, zarežah ja. Njena nemarnost u izražavanju izluđivala me je mnogo više i od njenih musavih usta, i od prljavog kombinezona, i od balege koju je razmazala po podu, i to kad se sve sabere.

Bet se vratila za kuhinjski sto noseći rečnik kao da je načinjeno od zlata. A skoro da je i bio. S ozbirom na to koliko je bio težak. „Izaberi reč“, rekoh joj. „Lu neće.“ Bet je pažljivo okrenula nekoliko strana unapred pa onda unazad, a zatim je kažiprstom ubola stranicu na levoj strani knjige. „*Naa...prrrr...sit?*“

„Nisam sigurna da postoji takva reč. Pročitaj ponovo“, rekoh.

„Na-pras-it.“

„*Naprasit*“, ponovih. „Tomi, šta to znači?“

Tomi virnu u rečnik. „Gotov da lako padne u vatru... svadljiv, gnevljiv, raspaljiv, prgav“, pročitā. „Džangrizav. Mrzovoljan.“

„Zar to nije savršeno?“, rekoh. „*Naprasit*“, ponovih, s uživanjem kotrljajući r, jedva dodirujući jezikom nepce. Nova reč. Puna mogućnosti. Savršen biser koji uvek iznova mogu da prevrćem po rukama, a onda da ga odložim na sigurno mesto. „Sad je red na tebe, Dženi. Možeš li da napraviš rečenicu od te reči?“

Dženi se ugrize za donju usnu. „To znači 'mrzovoljan'?“, upita me.

Klimnuh glavom.

Ona se namršti, a zatim reče: „Mama j' bila naprasita i gađala me tiganjem za prženje što sam joj oborila bocu viskija.“

„Gađala te je tiganjem za prženje?“, upita je Bet razgoračenih očiju. „Zašto je to uradila?“

„Zato što je bila na tri čoška“, reče Abi.

„Zato što je pila“, reče Dženi, ližući ostatke kačamaka sa kašike.

Dženi Habard ima samo šest godina, ali period rasta useva je u Severnim šumama kratak, pa deca, poput kukuruza, moraju brzo da izdžiklja ako uopšte imaju nameru da porastu.

„Tvoja mama pije viski?“, upita je Bet. „Mame ne treba da piju viski...“

„Hajde, Bet, idemo. Zakasnićemo“, reče Abi, požurujući je da se skloni od stola.

„Zar ti nećeš s nama, Met?“, upita me Bet.

„Dolazim za par minuta.“

Knjige su skupljene. Vedra za večernju mužu takođe. Abi je naterala Lu i Bet da obuku kapute. Tomi i Dženi su jeli u tišini. Vrata ostave se zalupiše. Zavlada muk. Prvi put tog jutra. A onda se začu: „Met? Je l' možeš da dođeš za trenutak?“

„Šta je, Lu? Ruke su mi zauzete.“

„Samo dođi!“

Uđoh u ostavu. Lu je stajala unutra, spremna za polazak, držeći u ruci Lotonov štap za pecanje.

„Lu, šta to radiš?“

„Ne mogu više da jedem taj kačamak“, reče ona. A onda me zgrabi za uvo, privuče mi glavu i poljubi me u obraz. Snažno, kratko i brzo. Mogla sam da osetim njen miris – miris dima drveta i krava i žvaka od omorike, koje uvek žvaće. Vrata se ponovo zalupiše i Lu se izgubi.

Moje druge dve sestre, kao i ja, sve ličimo na našu majku. Kestenjaste oči. Kestenjasta kosa. Lu liči na oca. Loton takođe. Kosa crna kao ugalj, plave oči. Lu se i ponaša kao otac. U poslednje vreme je neprekidno ljuta. Otkako je mama umrla. I Loton otišao.

Kad sam se vratila u kuhinju, Tomi je s takvom predanošću strugao kašikom po činiji da sam pomislila kako će oguliti boju. Ja sam stigla da pojedem jedva nekoliko zalogaja kaše. „Pojedi i moju, hoćeš li, Tome?“, upitah ga, približivši mu svoju činiju. „Nisam gladna, a neću da se baci.“ Začepila sam sudoperu, usula vrelu vodu iz čajnika, razblažila je s malo hladne iz pumpe i počela da perem sudove. „Gde su ti ostala braća i sestre?“

„Suzi i Bili su otišli kod Vivera. Majrton i Klara su pokušali u hotelu.“

„Gde je beba?“, upitah ga.

„Sa Suzi.“

„Mama ti se danas ne oseća dobro?“

„Krije se ispod kreveta. Kaže da se plaši vetra i da ne može više da ga sluša.“ Tomi pogleda u činiju, a onda u mene. „Je l’ ti misliš da je ona luda, Meti? Je l’ misliš da će je ovi iz okruga odvesti?“

Emi Habard je svakako bila luda, i bila sam sasvim uverena da će je jednog dana zaista odvesti. Dva-tri puta je umalo falilo da to i učine. Ali nisam to mogla da priznam Tomiju. On ima samo dvanaest godina. I dok sam pokušavala da smislim šta bih mogla da mu kažem – dok sam tražila reči koje nisu bile laž, ali ni prava istina – pomislila sam kako ludilo nije onakvo kako ga opisuju u knjigama. Ludilo nije kad gđica Hevišam, onako zla i veličanstvena, sedi na ruševinama svog imanja. A nije ni kao u *Džejn Ejr*, gde Ročesterova žena lupa po tavanu, vrišti i ludira se, plašeći one koji hoće da joj pomognu. Kad te pamet napusti, to nema nikakve veze ni sa zamkovima ni sa paučinom ni sa srebrnim svećnjacima. Ima veze s prljavim čaršavima i prokislim mlekom i psećim izmetom na podu. Ima veze s Emi, koja leži šćućurena ispod kreveta, plače i kuka dok njena deca pokušavaju da naprave čorbu od semenskog krompira.

„Znaš, Tomi“, rekoh konačno, „ima dana kad bih se i sama sakrila ispod kreveta.“

„Kada? Ja te nikad nisam video da se tamo kriješ, Met.“

„Krajem februara. Kad je za dva dana napadalo preko metar, sećaš se? Povrh onog metra koji je već pao. Vetar ga je nanosio na trem i zavejao nam ulazna vrata. Ni vrata od ostave nismo mogli da otvorimo. Otac je morao da izađe kroz kuhinjski prozor. Vetar je urlao i zavijao, a ja sam jedino želela da se zavučem negde i da nikad ne izađem napolje. Većina ljudi se tako oseća s vremena na vreme. A tvoja mama, ona samo radi onako kako oseća. I u tome je jedina razlika. Svratiću do nje pre škole. Videću mogu li da nakupim ćup jabuka i odnesem joj malo javorovog šećera. Misliš li da će joj se to dopasti?“

„Hoće. Znam da hoće. Hvala ti, Meti.“

Ispratila sam Tomija i Dženi u školu, nadajući se da će, kad budem stigla do Habardovih, Viverova mama već biti tamo. Ona je mnogo bolje od mene umela da ubedi Emi da izađe ispod kreveta. Završila sam pranje sudova, sve vreme bacajući poglede kroz prozor, na gole krošnje i blatnjava polja, tražeći žute mrlje među ostrvcima snega. Ako u aprilu pronađeš zmi-jin jezik, znači da će proleće rano doći. Već su mi nasmrt bili dosadili i hladnoća i sneg, a sad kiša i blato.

U narodu se ovo doba godine – kad je trap gotovo potpuno prazan a bašta još neposejana – zove šestonedeljnom žudnjom. Proteklih godina u martu nam je uvek stizao novac za kupovinu mesa, brašna, krompira, i svega drugog što nam je bilo potrebno. Otac bi krajem novembra odlazio da radi u šumama na Indijanskom jezeru ili jezeru Raketi. Odlazio je čim bi seno bilo sakupljeno, i ostajao je tamo čitave zime da vuče klade posećene prethodnog leta. Gonio je saonice upregnute u konjsku zapregu – niske ravne sanke sa velikim salincima. Debla su slagana na njih do visine čoveka koji drugom čoveku stoji na ramenima. Otac ih je spuštao s planine zaleđenim stazama – oslanjajući se na težinu klada i na svoje sopstveno umeće, dok bi zadržavao sanke da se ne zaletе nizbrdo i pregaze i konje i sve ostalo što im se nađe na putu.

Kad dođe mart, snegovi su počinjali da se tope, a putevi razmekšavaju, pa se teški tovari više nisu mogli prevoziti tim stazama. Kako se bližio kraj meseca, svakog dana bismo iščekivali očev povratak. Nikad nismo tačno znali kada će doći. A ni kako. Kad bi mu se posrećilo, dovezao bi se na nečijim tarnicama. A ako ne, došao bi pešice. Često bismo ga prvo čuli kako pevuši neku novu pesmicu koju je naučio u planinama, pa tek onda videli.

Mi, devojčice, jurnule bismo mu u susret. Loton je hodao. Mama bi se iz sve snage trudila da ga čeka na tremu, da ostane suzdržana i ponaša se prikladno, ali nikad joj nije polazilo za rukom. On bi joj se osmehnuo na šta bi ona pojurila stazicom ka njemu, plačući od radosti što se vraća kući sa šakama, stopalima, rukama i nogama i dalje na broju. Otac bi joj obuhvatio lice rukama, držeći je podalje od sebe, i obrisao joj suze prljavim palčevima. Iako smo svi želeli da ga dodirnemo i zagrlimo, nije nam dopuštao. „Ne prilazite mi. Pun sam vaši“, rekao bi nam. Skinuo bi odeću iza kuće, polio je kerozinom i zapalio. Polio bi i glavu, pa bi mu Loton iščerkavao mrtve gnjide iz kose.

Za to vreme je majka grejala vodu i punila veliku kadu od kalaja. Zatim bi se otac okupao nasred kuhinje, prvi put posle nekoliko meseci. A kad bi se uredio, priredili bismo gozbu. Sa svinjskim šniclama u saftu. Sa pireom od krompira sa koga su se slivale reke butera. I sa poslednjim ostacima kukuruza i pasulja. S vrućim, penastim kiflama. A za poslasticu bismo imali kolač od borovnica, napravljen od poslednjih bobica iz zimnice. A onda bi svako od nas dobio poklon. Po šumama nije bilo prodavnica, ali su zato torbari znali da je pravo vreme za obilazak logora drvoseča baš kad radnici dobiju platu na kraju sezone. Za Lotona bi se tu našao neki džepni nožić, a za nas devojčice vrpce i pravljene bombone. A za majku, tuce staklenih dugmića i bala tkanine za novu haljinu. Možda pamučni atlas potpuno iste boje kao jaja crvendača. Ili karirana tkanina boje karamela. Možda neka smaragdna baršunasta tkanina ili žutomrka sirova svila. A

jednom joj je otac doneo rebrastu svilu iste boje kao brusnice. Nju je majka prislonila uz obraz, ne prestajući da gleda u oca, a zatim je mesecima nije dirala zato što nije bila u stanju da joj prinese makaze. Te noći bismo svi ostali da sedimo u dnevnoj sobi i da pri svetlosti furune jedemo karamele i čokolade što nam je otac doneo i slušamo njegove priče. On bi nam pokazivao nove ožiljke koje je usput zaradio i raspredao pripovesti o ludorijama divljih drvoseča, o tome kako je gazda bio zao i kako je hrana bila loša, i prepričavao nam sve šale koje su priređivali kuvaru i njegovom sirotom pomoćniku. Te noći, kada se otac vraćao iz šume, bile su lepše i od Božića.

Ali ove godine otac nije otišao u šumu. Nije hteo da nas ostavi same. A bez novca koji je zarađivao prevozeći klade naše su prilike postale izuzetno teške. Preko zime je ponekad sekao led na Četvrtom jezeru, ali plata za to nije bila tako dobra kao ona koju je zarađivao u šumi, a ionako nam je sav taj novac otišao na plaćanje godišnjeg poreza na zemlju. Dok sam brisala sudove, ponadala sam se da će činjenica da smo trenutno bez prebijene pare, što će potrajati još nekoliko nedelja, sve dok otac ponovo ne počne da prodaje mleko i puter, primorati oca da sasluša ono što sam nameravala da mu kažem i da će mi dati svoj pristanak.

Konačno sam ga čula kako ulazi u ostavu, a zatim je ušao u kuhinju, držeći maleno šmrcavo klupko u rukama. „Ta prokleta krmača pojela je četvoro svojih prasića“, reče on. „Pojela ih sve, osim ovog prcoljka. Staviću ga pored Gare. Prijaće mu da ga greje. Gospode, što smrdi ovaj pas! Šta je jeo?“

„Sigurno je našao nešto u dvorištu. Evo ti, oče.“ Stavila sam činiju kačamaka na sto i prelila ga javorovim šećerom. Zatim sam sve to zalila razvodnjenim mlekom, preklinjući Boga da otac ne zatraži dodatak.

On sede za sto, sav smrknut, bez sumnje sabirajući novac koji je izgubio na mrtvim prasićima. „Koštala je tvoju majku čitav dolar, ta polovna knjiga“, reče, pokazujući glavom na rečnik, koji je i dalje ležao otvoren na stolu. „Nikad nije potrošila nijedan

novčić na sebe, a onda je bacila čitav dolar na tako nešto. Skloni ga sa stola pre nego što se umasti.“

Vratila sam rečnik u gostinsku sobu, a zatim usula ocu šolju vrućeg čaja. Crnog i slatkog, baš kakav on voli. Sela sam preko puta njega i počela da šaram pogledom po sobi. Po crveno-belim kariranim zavesama kojima je bilo potrebno pranje. Po izbledelim sličicama isečenim iz kataloga Bekerove *Farme i snabdevanja stočnom hranom*, koje je majka kačila po zidovima. I po okrnjenim tanjirima i činijama za mešenje poređanim na polici iznad sudopere. Po ispucalom linoleumu i crnom šporetu na drva. I po Gari koji je lizao prase. Pogledala sam sve što je imalo da se vidi u kuhinji, ponešto sam pogledala i dva puta, spremajući govor u glavi. I taman kad sam prikupila hrabrost da otvorim usta, otac je prvi progovorio.

„Sutra pravim sirup. Drvni sok curi u potocima. Već sam sakupio oko sto galona. Ako sačekam još malo, ima da se pokvari. Vreme je neuobičajeno toplo. Sutra moraš da ostaneš kod kuće i da mi pomogneš da ga skuvam. I ti i tvoje sestre.“

„Ne mogu, oče. Ako propustim dan, zaostaću s gradivom, a završni ispit se bliži.“

„Krave ne mogu da jedu tvoje znanje, Meti. Potreban mi je novac da kupim seno. Potrošio sam skoro sve što sam pokosio prošle jeseni. Fred Beker ne daje na veresiju, i zato sad moram da prodam malo sirupa kako bih došao do novca.“

Počeh da se bunim, ali me otac pogleda preko činije i ja shvatih da je bolje da prestanem. Rukavom je obrisao usta. „Imaš sreće što ove godine uopšte ideš u školu“, reče. „I to jedino zato što je pomisao da ćeš dobiti diplomu“ – izgovorio je tu reč s francuskim akcentom, *di-plo-MU*, koji mu se vraćao svaki put kad se naljuti – „pričinjavala radost tvojoj majci. Sledeće godine nećeš ni ići u školu. Ne mogu da vodim imanje sam.“

Pogledah u sto. Bila sam besna na oca što hoće da me zadrži kod kuće, makar i na jedan dan, ali bio je u pravu: nije mogao sam da vodi imanje od šezdeset jutara. Zažalila sam što više

nije zima i što sneg ne veje noć i dan, jer tada ne može ni da se ore ni da se sadi, pa duge večeri mogu da provodim u čitanju i pisanju radova u svojoj vežbanci a da otac ništa ne može da mi prigovori zbog toga. *Naprasit*, pomislila sam. *Prgav, raspaljiv, džangrizav*. Do tančina odgovara mom ocu. Ništa mi nije vredelo ni to što sam pokušala da ga smekšam šoljom slatkog čaja. Isto sam tako mogla da smekšavam stenu. Udahnuh duboko i odvažih se posle dugog oklevanja.

„Oče, htela sam nešto da te pitam“, rekoh, a nada poče da raste u meni, kao drvni sok u našim javorovima, mada sam se trudila da je obuzdam.

„Mmm?“ On podiže obrvu, ali nastavi da jede.

„Mogu li da se zaposlim preko leta u nekom od letovališta? Možda u *Glenmoru*? Abi je dovoljno velika da sama sprema jela i da se brine o ostalima. Pitala sam je, i ona je rekla da će se snaći, a ja sam mislila da ako – „

„Ne može.“

„Ali, oče...“

„Nema potrebe da tražiš dodatan posao. Ima ga dosta“ – i opet sam čula taj njegov akcenat, *do-staa* – „i ovde.“

Znala sam da će reći ne. Zašto li sam ga uopšte pitala? Počeh da zurim u svoje ruke – crvene, ispucale, staračke ruke – i bi mi jasno šta me čeka: crnčiću čitavo leto, a za to neću dobiti ni prebijene pare. Kuvaću, čistiti, prati, šiti, hraniti piliće i svinje, musti krave, bućkati pavlaku, usoljavati buter, praviti sapun, orati, sejati, okopavati povrće, pleviti, žnjeti, sakupljati seno, vršiti, spremati zimnicu – obavljajući sve one poslove koji padaju na pleća najstarijeg deteta u porodici sa četiri ćerke, mrtvom majkom i ništarijom od brata, koji otišao da vozi čamce po kanalu Iri umesto da se vrati kući i prihvati se posla na farmi, kao što mu priliči.

Ali ja sam izgarala od želje, pa sam zato imala mnogo više hrabrosti no što je bilo preporučljivo. „Oče, odlično plaćaju“, rekoh. „Mislila sam da deo novca zadržim za sebe, a ostatak dam tebi. Znam da ti je potreban.“